

Research Paper / Araştırma Makalesi

Danimarka İlköğretim Kurumlarındaki Din Eğitimi Modelinin Kültürlerarası Din Eğitimine Yaklaşımı¹

Cengiz ALKAN²

Öz

Dinin sosyal hayat ve kültürel yapı üzerinde etkileri bulunmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca dinler insanların yaşamlarını etkilemiş ve onların hayatlarının şekillenmesinde önemli olmuştur. Hristiyanlığın ve kültürünün Danimarka toplumunun kimliğinin oluşmasında önemli rolü bulunmaktadır. Çalışmada kültürlerarası din eğitimi konusunda Danimarka eğitim sisteminin getirmiş olduğu yasal öneriler ve dinin tarihi süreç içerisinde Danimarka eğitim sistemine etkisi ve bugünkü din eğitiminin şekillenmesindeki rolü ele alınmıştır. Danimarka toplumunun çok kültürlü yapısının farklılıklara karşı yaklaşımını ve Danimarka ilköğretim kurumlarındaki din eğitimi modelinin kültürlerarası din eğitimine katkılarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden literatür taramasının kullanıldığı çalışmada, Danimarka'daki din eğitimi üzerine kaleme alınmış olan güncel literatür, kanunlar ve yönetmelikler taranmıştır. Danimarka'da, tarihsel süreç içerisinde dini bir kurum olarak başlayan ilkokul, zamanla topluma bilgi veren seküler bir kuruma dönüşmüştür. Günümüz Danimarka ilköğretim kurumlarındaki din eğitimi müfredatında, Hristiyanlık dışındaki dinlere de yer verilir fakat öncelikle Evangelist-Lutheryan Hristiyanlık öğretilmektedir. Din kültürel ve geleneksel açıdan önem arz etmektedir. Danimarka eğitim sistemindeki din eğitimi modelinin çok kültürlü toplumlar için eğitim programlarının geliştirilmesinde katkı sağlası hedeflenmektedir. Eğitim yoluyla kültürel çeşitliliğin korunması, tolerans ve hoşgörü kültürünün geliştirilmesi önem arz etmektedir. Danimarka okullarındaki eğitim modelinin bu amaçlara ulaşmada etkili olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Din Eğitimi, Danimarka'da Din Eğitimi, Kültür, Kültürlerarası Eğitim, Hristiyanlık Bilgisi.

The Approach of the Danish Primary Education System to Intercultural Religious Education

Abstract

Religion has effects on social life and cultural structure. Throughout human history, religions have influenced people's lives and have been important in shaping their lives. Christianity and its culture have an important role in shaping the identity of Danish society. In this study, the legal proposals brought by the Danish education system on intercultural religious education and the impact of religion on the Danish education system in the historical process and its role in shaping today's religious education are discussed. The study employs qualitative desk-based research, in order to review the current literature, the laws and regulations on religious education in Denmark. In Denmark, the primary school, which started as a religious institution in the historical process, has gradually transformed into a secular institution that provides information to the society. In the religious education curriculum in Danish primary schools today, religions other than Christianity are included, but primarily Evangelical Lutheran Christianity is taught. Religion is culturally and traditionally important. The model of religious education in the Danish education system can be considered a model for modern societies. It is important to preserve cultural diversity through education and to develop a culture of tolerance and tolerance. It can be argued that the education model in Danish schools is effective in achieving these goals.

Key words: Religious Education, Religious Education in Denmark, Culture, Intercultural Education, Christian Studies.

¹ Bu makale, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesin'de 4 Mayıs 2023 tarihinde düzenlenen Din Eğitimi Öğrenci Sempozyumun'da sunulan sözlü bildiri genişletilerek yazılmıştır.

² Yüksek Lisans Öğrencisi - Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü - Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı / Felsefe ve Din Bilimleri, cengizalkan@hotmail.com, ORCID:0009-0004-6729-6982

Giriş

Tarihi süreçte dinler insanların hayatlarını yoğun olarak etkilese de zaman içerisinde insanların dine bakışı ve din eğitimi konusundaki talepleri farklılaşmaya başlamıştır. Globalleşen dünyada devletlerin ulusal anlamda uygulamış oldukları din eğitimi modellerinin toplumun bütün kesimlerini kapsayıcı bir yaklaşım sergilemesi önemli hale gelmiştir. Günümüz toplumlarının çok kültürlü bir yapıya bürünmüş olması farklılıkları gündeme getirmektedir. Farklılıklar söz konusu olduğunda en dikkat çeken unsur hiç şüphesiz dini alandaki çeşitliliktir. İnsanoğlu mensubu olduğu din ve kültürün dışındaki dinler ve kültürler hakkındaki bilgiye geçmişe nazaran daha çok maruz kalmaktadır. Bu durum eğitim almakta olan çocukların okullarında farklı inançlar, kültürler ve hayat tarzlarıyla karşılaşmaları anlamına gelmektedir. Dolayısıyla din eğitiminde farklı kültürel etkilerin çalışılması önem arz etmektedir. Çünkü din dersinin kültürlerin birbirleriyle etkileşiminde ve duyarlılık kazanmasında önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, çok kültürlü bir yapıya sahip Danimarka toplumunun farklılıklara karşı tutumunun ve ilköğretim okullarındaki din eğitimi uygulamalarının kültürlerarası din eğitimine katkısının değerlendirmesini yapmaktır. Ayrıca Danimarka ilköğretim okullarındaki kültürlerarası yaklaşımı konu edinmesi bakımından özgün bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

Danimarka'da Din Dersinin Tarihçesi ve Sekülerleşme Süreci

Din eğitiminin tarihi çok eskilere dayanan Danimarka'da 830 yılından itibaren Hıristiyanlık eğitimi verilmektedir. İlk kurulan okullarda, Hıristiyanlık temel eğitim konusu olduğu için İncil, Hıristiyan ilmihi ve ilahi kitapları en önemli öğretim araçlarını oluşturmakta idi. Reformasyon her alanda köklü değişiklikler meydana getirmiş, din eğitimi de bu değişimlerden nasibini almıştır. Martin Luther'in, Kısa İlmihal'i (Lille Katekismus) 1535 yılında ilkokulda okutulan en önemli kitaplardan biri idi. Kral VI Christian 1736 yılından itibaren Evangelist - Lutheryan'lığın temel kavramlarının ilkokullarda okutulmasını zorunlu hale getirmiş ve Evangelist - Lutheryan inancını okulların müfredatına dahil etmiştir. Yüz yıllar boyunca Danimarka okullarındaki din eğitiminde Evangelist - Lutheryan inancı temel alınmıştır. Okullarda çocuklara, iyi bir insan olabilmeleri için, iyi bir Hıristiyan olmaları ve Hıristiyanlık değerlerine göre davranmaları gerektiği öğretilmiştir. 1700 yıllarına kadar Danimarka ilkokullarındaki eğitim anlayışı dini eğitim ve öğretim şeklinde gerçekleştirilmiştir. 1814 yılında çıkarılan Devlet Okulları Yasasıyla okulda dini bakış açısıyla birlikte sivil görüş birleştirilerek, bu iki farklı yaklaşım birbirine eşit hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu yasayla birlikte, teolojik açıdan kilise ve okul arasında var olan ilişki tartışmaya açılmıştır.³ Dünya genelinde yaşanan demokratikleşme hareketleri Danimarka'yı da etkilemeye başlamıştır.

Yapılan bütün değişikliklere rağmen devlet adına kilisenin eğitim üzerindeki etkinliği ve denetlemesi 1933 yılına kadar devam etmiştir. Yapılan düzenlemelerle 1933'ten 1949 yılına kadar sadece din eğitiminin denetimi kiliseye bırakılmıştır. Kilisenin

³ Korsgaard, Ove vd., *Medborgerskab - Et Nyt Dannelsesideal?* (Frederiksberg: Religionspædagogisk Forlag, 2007), 243.

din eğitimi üzerindeki bürokratik denetimi ve din eğitiminin Evangelist- Lutheryan inancına uygun olması gerekliliği şartı 1975 yılında sonlandırılmıştır.⁴ 1975 yılında çıkarılan İlköğretim Yasası ile okullar seküler nitelikte bir kurum haline gelmiştir. Okulun günlük rutininde yerel kilise rahibinin katılarak yapmış olduğu dini ritüeller kaldırılmış, onun yerini okulun düzenlemiş olduğu seküler törenler almıştır.⁵ Aynı yasal değişiklikle birlikte dersin içeriği mezhepsel amaçlara hizmet etmekten çıkarılarak son yıllardaki küreselleşmeye paralel olarak, bireyselleşme ve kültürlerin buluşmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan eşitlik, hoşgörü ve çoğulculuk meselelerini kapsar hale getirilmiştir.⁶ Bu değişim süreciyle birlikte din eğitiminin meşruiyet temeli, gerekçesini yalnızca Hristiyanlığın kendisinden almak yerine geniş anlamda insanın kendi kültürel faaliyetinden almaya başlamıştır. Sonuç olarak din eğitiminin içeriği sadece din merkezli olmaktan çıkarılmış, insanı ve insanlığı odak noktası haline getiren hümanist bir anlayışa dayandırılmıştır.⁷

1989'da yapılan bir müfredat düzenlemesiyle din dersinde temel kültürel anlatımlar öncelikli hale getirilmiştir. 1993'ten itibaren ise kültürel eğitim ilköğretimdeki din dersinin amacının ana merkezi olmuştur. Günümüzde din eğitimin amacını belirleyen yönetmelikte öğrencilerin, "*Danimarka kültürünü bilip tanınması*" ve aynı zamanda onlara "*diğer kültürler hakkında bir anlayış*" kazandırılması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Burada "*Danimarka kültürü*" kavramıyla sadece "*Hristiyanlık*" ve Hristiyanlığın kültürü kastedilmiştir. Diğer kültürler ifadesiyle de "*göçmen grupların karakterize ettiği kültürler*" ifade edilmeye çalışılmıştır.⁸

1989 yılından itibaren yapılan değişikliklerle okullardaki din dersinin içeriğine yabancı dinler ve yaşam biçimlerinin öğretilmesinin girmesiyle, öğretmenler işleyecekleri konu ve kapsamını belirleme konusunda serbest bırakılmıştır. Din dersinin konusu büyük ölçüde, kültürel unsurları taşıyan bir mesele olarak değerlendirilmiş ve ileri sınıflarda ise farklı dinler hakkında bilgi edinme şekline dönüşerek günümüzdeki halini almıştır.⁹ Din dersinin amacı üzerinde yapılan güncel değişiklikte öğrencilerin "*Danimarka kültürü ve tarihine aşina olmaları*" ve "*diğer kültürler hakkında bir anlayış kazanmaları*" gerektiği ifade edilmektedir.¹⁰ Aynı zamanda "*demokratik bir toplumda ortak sorumluluk*" alma düşüncesi dersin etik amacıyla birlikte düşünüldüğünde, öğrencilerin demokrasi içerisinde ortak sorumluluk almasının hedeflendiği görülmektedir. Ortak sorumluluk aynı zamanda diğer insanları da kapsamaktadır. Böylece demokratik bir tutumla farklı

⁴ Henrik Reintoft Christensen vd., *Religion I Det Offentlige Rum Et Dansk Perspektiv* (Aarhus Universitetsforlag, 2019), 135.

⁵ Korsgaard, Ove vd., *Medborgerskab*, 244.

⁶ Korsgaard, Ove vd., *Medborgerskab*, 276.

⁷ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik* (København: Gyldendal Uddannelse., 2006), 74.

⁸ Jellesen, Marlene Printz "Sporets Didaktik: Kristendom Som Historie Og Kulturarv I Religionsundervisningen", *Prismet* 71/4 (2020), 406.

⁹ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik -2006*, 40.

¹⁰ Børne- og Undervisningsministeriet, Bekendtgørelse af lov om folkeskolen (Folkeskoleloven), LBK nr 1396 af 05/10/2022 (05 Ekim 2022), §1.

kültürlerin eşit bir şekilde konuşulması ve farklılıklar konusunda düşünceler geliştirilmesi amaçlanmaktadır.¹¹

Güncel ilköğretim yasasına göre, velilerinin istemeleri halinde öğrenci din dersi eğitiminden muaf olabilmektedir. Çocuğunu din dersinden muaf tutmak isteyen veli bunu ders yılı başında okul müdürüyle yapacağı bir toplantıda bildirmek zorundadır. Okul müdürleri de verilmekte olan Hristiyanlık Bilgisi dersinin içeriğinin Hristiyanlığı empoze eden bir ders olmadığı sadece bilgi verme niteliği taşıdığını, öğrencinin bu derse katılmadığı takdirde alternatif başka bir ders verilmeyeceği konusunda velileri bilgilendirmek zorundadırlar.¹²

Din Dersinin Amacı

Din dersini yasal amacına geçmeden önce ilk olarak ilköğretim yasasında okulun genel amacının ilk maddesine bakılması gerekmektedir. Yasada; *“ilköğretim, velilerle işbirliği içinde öğrencilere aşağıdaki bilgi ve beceriler kazandırmalıdır: onlarda (çocuklarda) daha fazlasını öğrenme isteği uyandırır, Danimarka kültürü ve tarihini tanımalarını, onlara diğer ülkeler ve kültürlerini anlamalarını sağlar, insanın doğa ile etkileşimini anlamalarına katkıda bulunur ve bireysel olarak öğrencinin çok yönlü gelişimini destekler,”*¹³ ifadeleriyle okulun amacı belirlenmiştir.

İlköğretimin amacını belirleyen cümlelerde, bütün derslerin dikkate alınması gereken üç unsur üzerinde durulmaktadır. Bunlardan birincisi öğrencilere beceriler kazandırılması, ikincisi verilen eğitimle öğrencilere yeni bir form kazandırılması ve son olarak onların çok yönlü kişisel gelişiminin sağlanmasıdır. Öğretim esnasında bu üç öğenin hangisine daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirlemek çok zordur, ancak bunun değerlendirmesini yapıp uygulamaya koymak dersin öğretmenine kalmaktadır. Bu amaç din dersine uyarlandığında, öğrencinin kendi yaşamış olduğu hayatı en iyi şekilde anlaması için onun çok yönlü gelişiminin desteklenmesinin yanında demokratik bir eğitim almasının da amaçlandığı söylenebilir.¹⁴

Günümüz Danimarka ilköğretim okullarındaki din eğitiminde dersin önceliğinin, Hristiyanlık dininin öğretiminin olduğu görülmektedir.¹⁵ Bu öncelik dayanağını ilköğretim yasasından almaktadır. Yasa, Hristiyanlık Bilgisi (Kristendomsundervisning) dersinin ana amacını şu şekilde ifade etmektedir: *“Hristiyanlık bilgisi dersinin ana bilgi verme merkezi, Danimarka Halk Kilisesi'nin Evangelik-Lutheryan Hristiyanlık anlayışdır. İleriki sınıflarda ise, yabancı dinleri ve hayata dair diğer görüşleri de içermelidir.”*¹⁶ Yasada dersin merkezini Evangelist -Lutheryan Hristiyanlık olarak belirlendikten sonra ileriki

¹¹ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik. Traditioner Og Tilgange* (København: Hans Reitzels Forlag, 2016), 45.

¹² Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven. §6.

¹³ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven. §1.

¹⁴ Sørensen' Stig F., *Fagdidaktik I Religion* (Frederiksberg C.: Frydenlund, 2019), 127.

¹⁵ Christensen vd., *Religion*, 136.

¹⁶ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven. § 6

sınıflarda (özellikle 8 ve 9. sınıflarda) dersin diğer dinleri ve hayat görüşlerini de içermesi gerektiği ifadesine yer verilmektedir.

Din eğitimin amacını aynı zamanda ilköğretim yasasının amaç metninde dile getirilen “eşitlik” kelimesi, “kişisel sorumluluk alarak eyleme geçmek” kavramlarıyla birlikte değerlendirildiğinde, buradaki eylemin “insana ve doğaya karşı” olması gerektiği şeklinde sonlandığı görülmektedir.¹⁷ Burada kişisel sorumluluğun, insanların kendinden farklı olan diğer insanlara karşı sorumlu davranması gereken bir durum olduğu ifade edilmektedir. İnsanoğlunun yaşam alanı, her bireyin kendi başına bırakıldığı ve davranabildiği bir sahne değil, bilakis birlikte var olmayı ve paylaşmayı gerektiren bir yaşam sahnesidir. Dolayısıyla öğrencinin sadece kendisine karşı değil, hem cinsi olan diğer insanlara karşı sorumlu davranmayı öğrenmesi amaçlanmaktadır.¹⁸ Böylece yasal çerçevenin dinler arası ve kültürlerarası empati ve hoşgörü kültürünü geliştirmeyi hedef edindiği söylenebilir.

Bu yasanın yanında din dersinin güncel içeriğini kapsamlı bir şekilde belirleyen 2019 yılında yayınlanan Ortak Hedefler ders kitapçığına bakıldığında, ders için dört ana bilgi ve beceri alanı belirlenmiştir. Bu beceri alanları, “Yaşam felsefesi ve etik”, “İncil kıssaları”, “Hristiyanlık” (Hristiyanlığın tarihsel ve çağdaş bağlamda çeşitli ifadeleri) ve “Hristiyan olmayan dinler ve yaşam şekilleri”¹⁹ olarak ifade edilmiştir. Ana beceri alanı olan ve din dersinin önemli bir parçası olan “Yaşam felsefesi ve etik”in içeriği Hristiyanlık ve İncil kıssalarıyla ilişkilendirilerek bütün sınıf düzeylerinde işlenmektedir, çünkü Hristiyanlık hayatta bir yaklaşım alanı olarak değerlendirilir. Fakat “Hristiyan olmayan dinler ve yaşam şekilleri”nin buna karşılık gelecek bir içerik alanına sahip olmadığı düşünülmektedir.²⁰ Aynı zamanda dersin amaçları arasında, dinin, kültürü taşıyıcı bir unsur olarak rolünü sürdürmesi gerektiği vurgusu da yapılmaktadır. Hristiyanlık dışındaki dinler ve yaşam görüşleri, kültürel çeşitlilik ve uzlaşmadan söz edilebilen alandır. Böylece öğrencilerin derste diğer yaşam biçimleri ve tutumlarına karşı hoşgörülü olmaları, bu yönde bir anlayış kazanmaları amaçlanmaktadır.

Din dersinin amacını belirleyen yönetmelikte, “Ayrıca ileriki sınıflardaki öğrencilerin diğer dinler ve hayat görüşleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.”²¹ diyerek Hristiyan olmayan dinlerden bahsedilmekte ve böylece diğer kültürlerle yer verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Burada vurgulanan diğer dinler ve hayat görüşleri, Evangelist-Lutheryan Hristiyanlığının dışındaki Hristiyanlığın diğer mezhepleriyle birlikte bütün büyük dünya dinleri ve diğer yaşam felsefelerini kapsamaktadır. Din dersinin içerik alanına diğer dinler ve yaşam görüşlerinin girmesiyle birlikte, Danimarkalı din tarihçileri, dersin bir taraftan geleneği aktaran bir kültür olması, diğer taraftan objektif, eleştirel ve çoğulcu bir ders niteliğinde olmasını tartışmaya başlamışlardır. Bu

¹⁷ Børne- og Undervisningsministeriet, Folkeskoleloven, §1.

¹⁸ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik - 2016*, 41.

¹⁹ “Faghæfte - Fælles Mål, læseplan og vejledning | emu danmarks læringsportal” (Erişim 28 Şubat 2023), 28.

²⁰ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik -2006*, 244.

²¹ “Faghæfte 2019”, 7.

tartışma modern toplumdaki değerler konusundaki farklı bakış açıları arasında var olan mücadeleyi gündeme getirmektedir. Bu konudaki asıl sorun çoğulculuk değerinin mi yoksa paylaşılan ortak değerlerin mi²² daha önemli olduğu meselesidir.

Bu tartışmalar doğrultusunda 2000'li yılların başında Kopenhagın şehrinin Valby bölgesindeki Aalholm okulunun Hristiyanlık Bilgisi Dersi'nin müfredatında, dinler niteliksel olarak eşitlenmeye ve derse de çok kültürlü bir yapı kazandırmayı amaçlayan bir pilot proje çalışması yapıldı. Bu proje okulunun bulunduğu bölge hem kültürel hem de sosyal açıdan büyük bir çeşitliliği temsil etmekte idi. Bu bölgenin seçilmesinin nedeni ise, son yıllarda özellikle "Hristiyanlık Bilgisi" dersinden muaf tutulmak isteyen öğrenci sayısının artmaya başlaması ve okulun bulunduğu bölgenin kültürel ve dini çeşitliliği temsil ediyor olmasıydı. Projede bu çeşitliğin din dersinin içeriğine yansıtılması hedeflenmekteydi.²³ Bu amaçla toplumdaki kültürel çoğulculuktan hareket edilerek, bu alanda öğretim yöntemleri geliştirmek ve bu öğretim yöntemini din öğretiminin geliştirilmesinde kullanmak için bir çalışma grubu oluşturuldu.²⁴

Projede toplumun farklı kesimlerinden eğitim uzmanları çalışma yapmaktaydı. Buna rağmen projeye eğitimciler tarafından birçok eleştiri ve itiraz yöneltilmişti. İtirazların başında ise çoğunluğun dini olan Hristiyanlığa yeteri kadar yer verilmediği ve ders planında, dersin tarihsel- dini ilhamının arzu edilen oranda olmadığı sorunu yer almaktaydı. Dinin tarafsız bir bilim haline getirilmesiyle hem dindar Müslümanlar hem de Hristiyanlar bunun bir din parodisi olduğunu düşünmekteydiler. Aynı zamanda böylesi bir yapılandırmada dersin içeriğindeki yaşam ve ruh ihmal edilmiş olacaktı. Dolayısıyla projenin Hristiyanlık Bilgisi dersinin resmi hedefini içermediği, aynı zamanda "yaşamı ve ruhu" olmadığı düşünölmekteydi.²⁵

Bu projeye katılan eğitimciler tarafından gündeme getirilen diğer bir konu da dersin adının "din" olması isteğiydi. Tartışmalar sonunda böyle bir adlandırmanın, ancak ulusal kültür miras sonucu olabileceği vurgusu yapılmaktaydı. Hristiyanlık Bilgisi dersindeki Hristiyanlık, her şeyden önce Danimarkalılar ile Danimarkalı olmayan Hristiyanlık arasındaki sınırları çizmeye yardım eden kültürel mirasın önemli bir parçası konumundadır. Buradaki kültürün, belirlenmiş milli bir kültür olduğu vurgulanmaktadır. Bu kültürün ulusal çerçevesinin olduğu ve "Danimarka kültürü" şeklinde formüle edildiği görölmektedir. Bu durum, Hristiyanlığın din dersinin içinde sıradan konu başlıklarından biri olmadığı bizzat kendisinin içerik olduğudur. Yani Evangelist-Lutheryan Hristiyanlık anlayışına diğer mezhepler ve dinlere göre niceliksel olarak daha çok öncelik ve ağırlık verilmesi gerektiği düşüncesinin bir sonucuydu. Dersteeki Hristiyanlığın, Danimarka Evangelist-Lutheryan Hristiyanlık anlayışı olduğu ve Danimarkalı olma kimliğini ifade ettiği vurgulanmaktadır. Böylece Danimarka okullarındaki Hristiyanlık Bilgisi dersindeki Hristiyanlık sadece bir din değil aynı zamanda Danimarka ulusunun kimliğinin

²² Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik - 2016*, 42.

²³ Andersen, Peter B. vd., *Religion, Skole Og Kulturel Integration I Danmark Og Sverige (København S.: Københavns Universitet, 2006)*, 263.

²⁴ Andersen, Peter B. vd., *Religion*, 265.

²⁵ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik - 2016*, 42.

sınırlarının çizilmesinde önemli bir anlamı içermektedir.²⁶ Bu tartışmalar ve projeye yönetilen çok sayıda eleştiri nedeniyle proje sonunda elde edilen verilerin uygulanmasından vazgeçilmiştir.

Kültür - Din İlişkisinde Din Dersinin Rolü

Tarihi süreci düşündüğümüz zaman Hristiyanlığın Danimarka tarihinde çok önemli bir rolü olduğu görülmektedir. Yirminci yüzyıla gelindiği zaman özellikle Kuzey Avrupa toplumlarının sekülerleştiği kabul edilen bir fikirdir. Dini yaşantının giderek bireyin özel hayatının bir parçası olduğu ve ibadetlerin kilisede küçük gruplar halinde veya bireyin kendi evinde gerçekleştirilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Bireyin dini hayatını kamusal alandan ve dünya işlerinden ayırmasının Evangelist-Lutheryan Hristiyanlığının bir erdemi olduğu düşünülmektedir.²⁷ Bu durum Hristiyanlığın liberal demokrat Batı toplumlarında nasıl algılandığı ve uygulandığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Özellikle 1970'li yılların sonuna doğru başlayan şüpheli yaklaşım, dini alanda yeniden uyanmalara neden olmuştur. Bu yaklaşımın başlamasına neden olan olayların başında, sanayileşmiş Batılı devletlere Müslüman nüfusa sahip ülkelere misafir işçi göçü hareketlerinin başlaması ve arkasından 1980'li yıllarda Ortadoğulu göçmenlerin yerleşmesi yer almaktadır.²⁸ Yaklaşık altı milyon²⁹ insanın yaşadığı ülkede nüfusun % 15,4'ünü ülkeye sonrada yerleşen göçmenler oluşturmaktadır.³⁰ Bunlar arasında Müslümanların sayısının ise 350 bin civarında olduğu düşünülmektedir. Sonradan ülkeye yerleşen insanlar, kendileriyle birlikte sahip oldukları yaşam şekillerini, kültürlerini ve dinlerini de Batıya taşımışlardır.³¹ Bu şekilde Danimarka toplumunun çok kültürlü bir yapıya evrilmesiyle birlikte, dini konularla ilgili birçok soru kamuoyunun gündemine gelmiştir. Danimarka medyasının gündeminden hiç düşmeyen konular arasında ibadet yerleri, dini kıyafetler ve yeme alışkanlıkları gibi başlıklar sık sık yer almaktaydı.³²

Günümüz Danimarka toplumu geçmişe göre çok farklı etnik kökene sahip kültürleri içerisinde barındırır hale gelmesiyle birlikte, toplumun doğal bir yansıması olan okullarda da aynı çeşitliliğin yansıdığı görülmektedir. Bu da sınıftaki öğrencilerin farklı kültür ve dinlerden geldikleri anlamına gelmektedir. Aynı sınıf ortamında çeşitli kültür ve dine sahip öğrenciler, birbirlerinin farklılığının farkında olduğunda, diğerinin yaşam tarzını merak edecektir. Sınıfta var olan çeşitliliğe karşı bir anlayış ve hoşgörü gösterildiği zaman her bir öğrenci kendi kültürel norm ve değerlerini çok rahatlıkla dile getirebilecektir. Bu yöntemle sınıftaki öğretimin, her bir öğrencinin kendi yaşamının ve deneyiminin bir parçası haline getirilmesiyle diğer öğrencilerin kültürü ve dini hakkında

²⁶ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik* - 2016, 62.

²⁷ Christensen vd., *Religion*, 142.

²⁸ Christensen vd., *Religion*, 9.

²⁹ Danmarks Statistik, "Befolkningstal" (Erişim 02 Şubat 2024).

³⁰ Danmarks Statistik, "Indvandrerne og efterkommere" (Erişim 02 Şubat 2024).

³¹ Bahçekapılı, Mehmet, "Batılı Ülkelerde Din Eğitiminin Kültürlerarası Barış ve Hoşgörüye Olan Katkısı Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 21 (2011), 132.

³² Christensen vd., *Religion*, 10.

bilgi sahibi olmaktadır. Böyle bir somut deneyimin din dersi öğretiminde kullanılmasıyla birlikte çok çeşitli konu alanları gündeme gelmekte, üzerinde çalışılıp düşünülecek bir ortam meydana gelmektedir. Bu da öğrencilerin kendilerini derse karşı daha yakın hissetmelerini ve ilgi duymalarını sağlayacaktır.³³

İlköğretimde verilmekte olan din dersinin ağırlığının Hristiyanlığın belirli bir düşüncesine, yani “Danimarka Halk Kilisesi'nin Evangelik-Lutheryan Hristiyanlık anlayışı”³⁴na dayanması, diğer din ve mezhepler karşısında Danimarka Halk Kilise'sinin düşüncesine tek taraflı olarak ağırlık verildiğini göstermektedir. Bu aynı zamanda Danimarka Halk Kilisesi'nin Evangelist-Lutheryan Hristiyanlığı Danimarka kültürünün ve ulusal kimliğinin şekillenmesinde ne kadar önemli olduğunu ortaya koyması bakımından son derece önemlidir. Din dersinde Hristiyanlığa diğer dinlere göre daha fazla ağırlık verilmesinin birçok tarihi ve kültürel nedeni vardır. Bunların başında Hristiyanlığın çeşitli versiyonlarının Danimarka dahil olmak üzere bütün Batı dünyası üzerinde belirleyici bir etkisinin bulunması yer almaktadır. Bu etkiyi edebiyat alanından başlamak üzere sanatın çok farklı biçimlerinde görmek mümkündür. Bu düşünceden hareketle din dersinin bir nevi kültür eğitimi ve öğretimi vermesi gerektiği ve böylece kültürün bir sonraki nesle aktarımı görevi görebileceği konusunu gündeme getirmektedir.³⁵

Eğitim sisteminin sekülerleşmesine rağmen Hristiyanlık toplumda, eğitim kurumlarında ve insanların günlük yaşamında örtülü bir şekilde kendisini göstermektedir. Danimarka'da, din ve kültür birbirinden net olarak ayırt edilmez, kişisel ve toplumsal düzeylerde bir araya getirilir, eğitim ve sanat gibi alanlarda yansımalarını görmek mümkündür.³⁶ Yani doğrudan Evangelist – Lutheryan Hristiyanlığı, Danimarka kültürüyle özdeşirilir. İslam ise azınlığın dini olması ve ülkeye sonradan gelmesi nedeniyle Danimarkalılara yabancı ve onlara ait olmayan bir kültür olarak algılanır ve değerlendirilir. Hristiyanlık kendi milletinin inancı olması nedeniyle, bireysel bir bağ kurabildikleri ve kurumsal olarak da kilisenin kendi kültürlerinin bir parçası olduğu düşünülmektedir. İslam ise başka toplumlarla özdeşirilen ve onlara ait kültürü ifade eden bir din olarak değerlendirilir. Hristiyanlık kültür açısından Danimarkalılar için kendilerini temsil etmesi dolayısıyla içsel, İslam ise diğerlerine ait olan dışsal bir dindir. Danimarka toplumu İslam kültürünü günlük yaşamlarında karşılaşmış oldukları, kutlamalar ve eğlenceyle ilişkilendirdiklerinden “gündelik kültür” olarak algılarken, Hristiyanlık kültürünü, sanat ve somut sembollerle ilişkilendirmektedirler. Böylece Danimarkalılar açısından Hristiyanlık kültürü hem onları birleştiren hem de diğerlerinden ayıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁷ Din dersinin ortak hedeflerinde İslam'a diğer dünya dinlerinden farklı olarak özel bir yer verilmemekte, diğer dinlerle birlikte zikredilmektedir. Danimarka Halk Kilisesi'nin resmi inancı olan Evangelist – Lutheryan

³³ Sørensen' Stig F., *Fagdidaktik*, 123.

³⁴ Børne- og Undervisningsministeriet, *Folkeskoleloven*. § 6

³⁵ Jellesen, “Sporets Didaktik”, 410.

³⁶ Korsgaard, Ove vd., *Medborgerskab*, 245.

³⁷ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik -2006*, 249.

Hristiyanlığı dışındaki mezhepler ve diğer dinler karşılaştırmalı bir şekilde ve fenomenolojik bir yaklaşımla ele alınarak değerlendirilmektedir.³⁸

Danimarka okullarındaki farklı inançlara sahip öğrencilerin çoğunluğunu Müslüman öğrenciler oluşturmaktadır. Sınıf ortamında farklılıklar konusunda kritize edilen konuların çoğunluğu İslam ile ilgilidir. Bu nedenle İslam'ın Danimarka okullarındaki din dersinde nasıl bir değerlendirmeye tutulduğu önemli hale gelmektedir. Okullarda verilmekte olan din eğitiminde, İslam'ın öğretimiyle ilgili olarak yaygın kullanılan materyaller çoğunlukla önyargıları içermektedir. Bunlardan en önemlisi ve başta geleni Martin Luther'in eserleri oluşturmaktadır. Luther İslam'ı hoşgörüsüz ve militarist din olarak tanımlamakta ve bunu destekleyen birçok görüşü vaazlarında ve eserlerinde dile getirmektedir. İslam konusunda, eserleri bulunan bir diğer isim Filistin kökenli Danimarkalı siyasetçi Naser Khader'dir. Khader'in İslam hakkında yazmış olduğu eserlerde kullanmış olduğu dil ve üslubun Luther'in kullanmış olduğu yaklaşımla paralellik arz ettiği görülmektedir.³⁹

Farklı Kültürlere Yaklaşım

Kültürlerin buluşması uzun zamandır gündemde olan bir konu olmasına rağmen Danimarka toplumu açısından yeni bir süreçtir. Bu aynı zamanda din dersinin işlenmiş olduğu sınıf içinde geçerli bir durumdur. Öğrenciyi merkezine alan din öğretimi, onların kendi deneyimlerine, hayatı anlamalarına ve yorumlamalarına katkıda bulunmalıdır. Böylece daha önce öğrenilmiş algılar ve karşıt tutumlar nedeniyle etnik merkezli bir bakış açısı kazanılmayacak ve kültürlerarası iletişim imkânı ortaya çıkacaktır.⁴⁰ Yani din dersi, öğrencilerin dünyaya kendi bakış açılarının dışında farklı bir bakışla bakabilmelerine ve karşıdakiyle iletişim kurabilmelerine, karşıdakini anlamalarına ve ufuklarını genişleterek yeni değer ve tutum algıları oluşturmalarına katkı sağlamalıdır.

Bugün artık çok farklı bir dünyada yaşadığımızın farkında olarak, kültürlerarası iletişim, din dersinin en önemli konu başlıklarından biri olmalı ve buna ilköğretimin ilk sınıfından son sınıfına kadar yer verilmelidir. Çünkü kültürlerarası öğretim esnasında verilecek olan akademik bilgilerle kültürlerarası sorunların tartışılmasına, farklı bakış açılarının değerlendirilmesine vesile olunmaktadır. Böylece öğrencilerin diğer kültürler hakkında kazanmış olduğu bilgi ve içgörü, kendi yaşam algılarını, tutumlarını ve eylemlerini, nelerin belirlemiş olduğu üzerine düşünme fırsatı verir. Bununla birlikte kendisinden farklı yaşam tarzına sahip insanları tanımaya ve saygı duymasına katkıda bulunur.⁴¹

Dini farklılıkların çoğulcu bir yaklaşımla aynı sınıf ortamında verilmesiyle farklı değerlere sahip gruplar arasında bir kültürel çatışmanın ortaya çıkma ihtimalini önlemek istenmektedir. Bu nedenden dolayı kültürlerarası öğretimin içeriğinin, sunulan dinlerin kendi anlayışlarından daha çok, farklı kültürlerin birbirleriyle iş birliği içinde olarak nasıl

³⁸ "Faghæfte 2019", 57.

³⁹ Buchardt, Mette, *Religionsdidaktik -2006*, 246.

⁴⁰ Sørensen' Stig F., *Fagdidaktik*, 132.

⁴¹ Sørensen' Stig F., *Fagdidaktik*, 133.

zenginleştirebileceği üzerine kurulması gerektiği düşünülmektedir. Kültürlerarası din eğitiminde sağlanacak olan sağlıklı bilgi akışı ve iletişim, doğması muhtemel çatışma ve sürtüşmelerin önüne geçecektir. Buradan hareketle kültürlerarası din eğitim ve öğretimi, kültürler arasında var olan farklılıklar konusunda büyük bir anlayış yaratarak, olası milliyetçi sorun ve çatışmalardan uzaklaşmakta, daha geniş planda ise kültürleri etkileyerek hoşgörü ve barış ortamına katkı sağlamaktadır. Öğretimin içeriği, dinlerin sahip olduğu biçimsel ve teolojik özelliklerinden daha çok dinlerin kültürler üzerindeki etkilerine yönelik olursa kültürlerarası iletişime büyük katkılar sağlayacaktır.⁴² Bu tür bir yaklaşım özellikle Robert Jakson'ın "yorumlayıcı yaklaşım" olarak adlandırmış olduğu modelle aynı amacı paylaşmaktadır. Çünkü bu model, öğrencinin ilk olarak kendi kimliğini ve kültürünü dikkate almasını, daha sonra ise karşı tarafı dinledikten sonra tekrar kendi kültür ve değerlerini yorumlamasını talep etmektedir. Bu tür öğretim çalışmalarının en önemli hedeflerinden birisi toplumu oluşturan farklı unsurlar arasındaki tolerans kültürünü geliştirmektir.⁴³

Danimarka İlköğretim Okullarında Farklılıklara Karşı Tutumlar

Toplumdaki farklılıkların bulunduğu kurum olan okullar, kültürlerarası iletişimin geliştirilip başarıya ulaştırılmasında da önemli görevler ifa etmektedir. Okulun farklılıklara karşı benimsemiş olduğu yaklaşım kültürler arası iletişimin şekillenmesini sağlamaktadır. Danimarka ilköğretim okullarının amacı, öğrencilere sadece akademik alanda eğitim ve öğretim vermek değil, aynı zamanda onları toplumsal hayata hazırlamaktır.⁴⁴ Bu bakış açısından bakıldığında okulda din eğitimi konusunda önemli olanın öğrencilerin birbirlerinin dini hakkında bilgi sahibi olması olduğu söylenebilir. Öğrencilerin birbirinin dinini eleştiri konusu yapmaları olumsuz karşılanmakla birlikte, kültürel farklılık konusunda aralarında var olan düşünce farklılıklarını değerlendirmelerinin kültürlerarası iletişim konusunda doğru fikir geliştirmelerine katkıda bulunduğu düşünülmektedir.⁴⁵

Danimarka ilköğretim okul müdürleri üzerinde yapılan bir araştırmada, müdürlerin öğrencilerin inanmış oldukları dine karşı yargılayıcı bir eleştiri yapılmasını reddettikleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte aynı araştırmada gerek öğrencilerin gerekse öğretmenlerin sahip oldukları dindarlıklarını okula taşımamaları gerektiği ve okulun da kişilerin dindarlıklarına müdahale edilmemesini önemsendiği görülmektedir. Okulun din konusundaki tarafsızlığını koruması konusunda herkesin titizlik göstermesi ve aynı zamanda herkesin buna uygun davranması gerektiği vurgulanmaktadır. Yani okul müdürleri, okulun bütün dinlere, aynı yakınlıkta, eşit muamele ve tarafsız bir şekilde yaklaşım sergilenmesi gerektiği konusunda hemfikirdirler. Okul aynı zamanda dinlerin birbirleriyle yarıştırmadığı bir kurumdur. Okul kurumsal olarak bu konudaki tarafsızlığını koruyarak, farklı kültürdeki tüm öğrenci ve ebeveynlere eşit davranmalı, her

⁴² Sørensen' Stig F., *Fagdidaktik*, 135.

⁴³ Mustafa Köylü, "Batı Ülkelerinde Din Eğitimi: Genel Bir Bakış", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6/4 (01 Ekim 2017), 242.

⁴⁴ Børne- og Undervisningsministeriet, *Folkeskoleloven*.

⁴⁵ Sørensen' Stig F., *Fagdidaktik*, 133.

türlü bireysel farklılığı dikkate almalıdır.⁴⁶ Okul dini etkinlikleri, toplumun faydasına olan ve herkesin katılabileceği ya da katılması gereken bir kültürel etkinlik olarak değerlendirmekte ve bazı durumlarda da uygulayabilmektedir. Diğer yandan okul, herhangi bir dini kendisine misyon edinerek öğrencileri etkilemeye çalışmamakta ve diğer dinlere karşı da değerlendirici bir yaklaşım sergilememektedir. Okul, dini, birey için gerek kültür gerekse gelenek bakımından anlamlı olduğunu kabul etmesi bakımından dikkate almaktadır. Ancak kişinin kendi dindarlığını okulda başkalarına yaymaya çalışmaması ve bireyin mensubu olduğu dinin misyonerliğinin yapılmaması önemli bir kuraldır.⁴⁷

Danimarka devlet okullarında azınlıkların dini uygulamalarına yer verilmez fakat her bir okul azınlık sayısını göz önünde bulundurarak öğrencilerin dini hassasiyetlerini dikkate alır. Örneğin okulun düzenlemiş olduğu bir etkinlikte yemek servis edilecekse Müslüman öğrencilere domuz eti içermeyen alternatif yiyecekler ikram edilir. Aynı şekilde Müslüman öğrenciler başörtüsü konusunda okullarda herhangi bir engel ile karşılaşmazlar.⁴⁸ Müslüman öğrencilerin çok sayıda olduğu okullar, dini bayramları dikkate alır ve o gün tatil yapmak isteyen öğrencilere bu konuda kolaylık gösterilir. İlköğretimdeki Müslüman öğrencilerin en sık karşılaşmış oldukları sorunların başında, beden eğitimi ve yüzme derslerinden sonra duş alma ve giyinme durumları gelmektedir. Beden eğitimi dersinden sonra Müslüman öğrenciler, özel duş kabini olmaması nedeniyle duş almak istememektedirler. Özellikle kız çocuklarının yüzme dersine katılmak istememeleri sorun olarak değerlendirilmektedir. Okullardan bazıları bu türden sorunlara kendileri çözüm üretme yoluna giderek, Müslüman öğrencilerin rahat duş almaları için duş perdesi takma yöntemine gitmişlerdir. Bazı okullar ise veli ve öğrencilere, dinleri ne olursa olsun bütün çocukların aynı kurala uymaları gerektiği bilgisini vermektedir. Farklı uygulamaların çocuklar arasında ayırımı belirginleştiğini düşünenler de bulunmaktadır. Danimarka kanunlarına göre, bireyin özel bilgisi olarak düşünüldüğünden insanların mensubu olduğu din, kayıt altına alınmamaktadır.⁴⁹

Danimarka din eğitim modeli çok kültürlü olmasa da ırkçılığa karşı hoşgörüyü teşvik eden dini fenomenolojik yaklaşımdan esinlenmektedir. Dini fenomenolojik yaklaşım, dinlerin ritüelleri, mitleri gibi pratiklerine ve kültürel nitelikteki fenomenlerine dayanması nedeniyle, dinler arasında ortaklıklar ve özdeş değerler bulmaktan daha çok ailevi benzerlikler bulmayı hedefler. Danimarkalı din eğitimcileri bu yaklaşımın dinleri karşılaştırma yoluyla farklılıkları ayırt etmeyi ve görmeyi öğretmesine rağmen, bu tür bir din eğitiminin sorumsuz bir çoğulculuğa yol açtığı eleştirisini yöneltmektedirler. Bu yaklaşımın bütün dinleri temelde eşit derecede geçerli saymasının, dinler konusunda umursamazlığa yol açtığı düşünülmektedir. Fenomenolojik yaklaşımda büyük dünya dinlerinin öğretiminde sabit olarak belirlenmiş dini boyutlar üzerinden öğretilmesi ve

⁴⁶ Christensen vd., *Religion*, 143-145.

⁴⁷ Christensen vd., *Religion*, 146.

⁴⁸ Christensen vd., *Religion*, 138.

⁴⁹ Camilla ve Nortvig Sløk Anne-Mette, *Kristendomskundskab, livsoplysning og medborgerskab* (Frederiksberg C.: Samfundslitteratur, 2010), 147.

dinin kültürel bir olgu olarak görülmesi doğru bulunmamaktadır. Dinin daha kapsamlı kültürel ve sosyal bağlamlara gömülü bir olgu olarak incelenmesi konusunda bir engel oluşturduğu üzerinde durulmaktadır.⁵⁰

Sonuç

Danimarka eğitim tarihinin tarihsel süreci içerisinde ilköğretim, dini bir kurum olarak başlamasına rağmen zamanla topluma bilgi veren seküler bir kuruma dönüşmüştür. Günümüz Danimarka ilköğretim kurumlarındaki din eğitimi müfredatında, Hıristiyanlık dışındaki dinlere de yer verilmekte fakat öncelikle öğrencilere benimsetme amacı güdülmeksizin Evangelist-Lutheryan Hıristiyanlık öğretilmektedir. Öğrencilerin din dersinden muaf olma hakları vardır. Farklı inanç sahiplerinin dini ihtiyaçları dikkate alınmakta, fakat dini yaşantıları kendilerine bırakılmaktadır. Dinin özel yaşamın bir parçası olması gerektiği Danimarka halkının çoğunluğu tarafından benimsenen bir düşüncedir. Dinin yaşatılmak istenen boyutu, kültür, gelenek ve bireyin kimliği açısından bir anlam ifade etmesidir. Eğitim sistemi içerisinde dini başkasına empoze/vaaz etme veya dinin misyonerliğini yapmak tartışmasız olarak reddedilir ve hoşgörüsüzlük olarak değerlendirilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Danimarka eğitim sistemindeki din eğitimi modeli farklı kültürler için örnek bir model olarak düşünülebilir.

Özellikle 1970'lı yıllarda Müslüman nüfusa sahip ülkelerden işgücü göçünün başlamasıyla birlikte, Danimarka halkı, homojen yapısını kaybederek çokkültürlü bir toplum haline gelmiştir. Toplumsal yapıda yaşanan bu değişime paralel olarak, Danimarka eğitim sisteminin; farklı kültürel geçmişe sahip öğrencilere karşı sergilemiş olduğu yaklaşım, insan hakları ve hoşgörü kültürü açısından önemli hale gelmiştir. Danimarka'nın din eğitimi modelinin şekillenmesinde ulusal alandaki ve Avrupa'daki din eğitimi yaklaşımlarının etkili olduğu görülmektedir. Özellikle ileriki sınıfların din eğitimine Hıristiyanlığın dışındaki diğer dinlerin ve yaşam görüşlerinin dahil edilmesiyle birlikte, öğrencilerin büyük dünya dinlerinin özelliklerini, farklılıklarını ve benzerliklerini değerlendirip anlamaları sağlanmıştır.

Danimarka okullarında din dersinin "kültürü" taşıyan bir unsur olduğu ve taşımaya da devam etmesi gerektiği fikri kabul edilmektedir. Hıristiyanlığın yeteri kadar eleştirilebileceğine fakat toplumu bir arada tutma görevi görmesi nedeniyle buna zarar verilmemesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Derste, din olan Hıristiyanlık arka planda tutulup, kültür olarak değerlendirilen Hıristiyanlık öne çıkarılmaktadır. Kültür olarak Hıristiyanlığın bir dizi gelenekten gelen öz olduğu değerlendirilmektedir. Bu geleneğin özünde ise ulusun kendisinin ve "Batı medeniyeti" olduğu düşüncesi bulunmaktadır. Hıristiyanlığın Danimarka ulusunun kimliğini tanımlamada önemli bir unsur olarak görülmesi nedeniyle, Hıristiyanlık ikinci derecede yer alan bir ders konusu olarak değil bizzat ana unsuru olarak değerlendirilir. Kısaca tarihi arka planını düşündüğümüzde, Hıristiyanlığın ve kültürünün Danimarka toplumunun kimliğinin oluşmasında önemli olduğu görülmektedir.

⁵⁰ Andersen, Peter B. vd., *Religion*, 273.

Danimarka’da İslam ikinci büyük din konumundadır. Dolayısıyla Müslüman çocukların eğitimde karşılaşmış oldukları sorunlar gündem konusu olmaktadır. Bazı okul yöneticileri karşılaşılan sorunları tolere ederek çözüm üretme yolunu denerken bazıları görmezden gelmektedir. Günümüz modern toplumlarında farklı dinlere mensup çocukların kültürel farklılıklarını dikkate almak, insan hakları ve demokratik değerler çerçevesinde çoğulcu din eğitimi vermek zorunluk arz etmektedir. Danimarka ilköğretim okullarındaki Hristiyanlık Bilgisi dersinin farklı kültürler hakkında bilgi vermesi ortak okul projesi çerçevesinde pozitif bir adımdır. Bununla birlikte çoğunluğun dini olan Evangelist-Lutheryan Hristiyanlık anlayışına ağırlık verilirken, ikinci büyük din olan İslam tek taraflı sert eleştirilere maruz bırakılmaktadır. Söz konusu İslam olunca, demokratik toplumun değerleri olan çeşitliliğin korunması, farklılıklara eşit muamele ve hakkaniyet içinde değerlendirilmesi gerekliliği ilkesinin, göz ardı edildiği düşünülmektedir. Demokrasinin bir gereği olarak dinler arasında çoğulcu bir yaklaşım sergilenmesi gerekmektedir. Fakat bu konuda da istenilen başarının sağlanamadığı söylenebilir.

Aynı sınıf ortamında çocukların birbirlerinin kültürleri ve dinleri hakkındaki önyargılarından uzaklaşmaları, sağlıklı bir iletişim ilişkisi ve dayanışma içinde olmaları, geleceğin barış ve hoşgörü toplumunun inşasında faydalı olacaktır. Artık farklı dinlerin, kültürlerin ve yaşam tarzlarının bir arada bulunduğu toplumlarda bir arada yaşanılmaktadır. Eğitim yoluyla kültürel çeşitliliğin korunması, bunun bir zenginlik olarak görülerek tolerans ve hoşgörü kültürünün geliştirilmesi günümüz toplumlarının bir arada yaşaması açısından önem arz etmektedir. Bu bakış açısından hareketle günümüzde çok kültürlü bir yapıya sahip olan Danimarka okullarındaki din eğitiminde farklılıklara daha fazla yer verilmesi ve ön yargı oluşturulmaması durumunda toplumun geleceği açısından daha verimli sonuçlar alınacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Andersen, Peter B. vd. *Religion, Skole Og Kulturel Integration I Danmark Og Sverige*. København S.: Københavns Universitet, 2006.
- Bahçekapılı, Mehmet. “Batılı Ülkelerde Din Eğitiminin Kültürlerarası Barış Ve Hoşgörüye Olan Katkısı Üzerine Bazı Degerlendirmeler”. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 21 (2011), 129-152.
- Børne- og Undervisningsministeriet. Folkeskoleloven, Bekendtgørelse af lov om folkeskolen. LBK nr 1396 af 05/10/2022 (05 Ekim 2022). Erişim 11 Şubat 2023. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1396>
- Buchardt, Mette. *Religionsdidaktik*. København: Gyldendal Uddannelse., 2006.
- Buchardt, Mette. *Religionsdidaktik. Traditioner Og Tilgange*. København: Hans Reitzels Forlag., 2016.
- Christensen, Henrik Reintoft vd. *Religion I Det Offentlige Rum Et Dansk Perspektiv*. Aarhus Universitetsforlag, 2019.
- Danmarks Statistik. “Befolkningstal”. Erişim 02 Şubat 2024. <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/befolkning/befolkningstal>

- Danmarks Statistik. "Indvandrere og efterkommere". Erişim 02 Şubat 2024. <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/befolkning/indvandrere-og-efterkommere>
- Jellesen, Marlene Printz. "Sporets Didaktik: Kristendom Som Historie Og Kulturarv i Religionsundervisningen". *Prismet* 71/4 (2020), 407-420.
- Korsgaard, Ove vd. *Medborgerskab - Et Nyt Dannelsesideal?* Frederiksberg: Religionspædagogisk Forlag, 2007.
- Köylü, Mustafa. "Batı Ülkelerinde Din Eğitimi: Genel Bir Bakış". *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6/4 (01 Ekim 2017), 223-245.
- Sløk, Camilla ve Nortvig, Anne-Mette. *Kristendomskundskab, livsoplysning og medborgerskab*. Frederiksberg C.: Samfundslitteratur, 2010.
- Sørensen' Stig F. *Fagdidaktik I Religion*. Frederiksberg C.: Frydenlund, 1., 2019.
- "Faghæfte - Fælles Mål, læseplan og vejledning | emu danmarks læringsportal". Erişim 28 Şubat 2023. <https://emu.dk/grundskole/kristendomskundskab/faghaefte-faelles-maal-laeseplan-og-vejledning>